

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І ПІДГОТОВКИ У КОРОЛІВСТВІ НІДЕРЛАНДИ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ТА ФІЛОСОФІЇ ДОВІРИ

Нідерландська система професійної освіти і підготовки (далі – ПОП) вважається однією з найефективніших у Європі завдяки гнучкості, тісній інтеграції з бізнес-середовищем та інноваційним підходам до забезпечення якості. Аналіз особливостей функціонування цієї системи дає змогу не лише зрозуміти, які чинники лежать в основі її успіху, але й виокремити потенційні уроки для модернізації освітніх систем в інших країнах і, зокрема в Україні. Якість ПОП у Королівстві Нідерланди розглядається як багатоаспектне поняття, що охоплює не лише академічні стандарти, але й відповідність кваліфікацій вимогам ринку праці, ефективність навчання та рівень задоволеності всіх зацікавлених сторін.

Система ПОП у Нідерландах, відома як середня професійна освіта (МВО), є фундаментом для підготовки кваліфікованих фахівців середньої ланки. Вона є ключовим елементом, що забезпечує стабільність економіки та її інноваційний розвиток. МВО пропонує чотири рівні кваліфікацій, кожен з яких відповідає певній професійній траєкторії: від базових навичок для працевлаштування до поглибленої професійної підготовки, що дає змогу вступати на програми вищої професійної освіти (НВО). Такий гнучкий підхід дає змогу студентам будувати індивідуальну освітню траєкторію, що відповідає їхнім амбіціям та ринковим потребам (European Centre for the Development of Vocational Training, 2019). Основою забезпечення якості в МВО є тісний зв'язок між теоретичним навчанням і практичним досвідом. Це реалізується на базі двох основних форм здобуття середньої професійної освіти в Нідерландах: *шкільна* (BOL), згідно з якою більша частина часу присвячена навчанню в коледжі (студенти, зазвичай чотири дні на тиждень навчаються в коледжі чи школі, а решту часу – один день на тиждень, проходять практику або стажування на підприємстві) та *дуальна* (BBL) на базі підприємства (студенти більшу частину часу, зазвичай три–чотири дні на тиждень працюють на підприємстві відповідно до контракту під керівництвом досвідчених наставників і навчаються безпосередньо на робочому місці, а решту часу (один–два дні) відвідують заклад ПОП для вивчення теоретичних предметів). Такий підхід є однією з ключових особливостей нідерландської моделі ПОП, що забезпечує високу якість підготовки та швидку адаптацію випускників до вимог робочих місць (CEDEFOP, 2017).

Забезпечення якості ПОП у Нідерландах базується на принципах автономії та відповідальності. Заклади ПОП мають значну свободу у формуванні освітніх програм, виборі педагогічних методів та організації освітнього процесу. Однак ця автономія врівноважується суворими механізмами контролю з боку держави та галузевих партнерів. Центральним елементом системи забезпечення якості ПОП у Королівстві Нідерланди є Закон про освіту та професійну підготовку *Wet educatie en beroepsonderwijs*, 1995), який закладає фундаментальні основи для всього сектору ПОП (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2020). Цей закон не лише окреслює структуру та цілі ПОП, але й покладає на освітні установи першочергову відповідальність за якість освітніх послуг, які вони надають. Відповідно до закону, кожен заклад ПОП зобов'язаний розробити та впровадити власну внутрішню систему забезпечення якості, яка має систематично моніторити, оцінювати та вдосконалювати освітній процес. Ця вимога стимулює культуру самоаналізу та постійного покращення, де якість розглядається не як статичний стан, а як динамічний процес. Таким чином, нідерландська модель уникає надмірної централізації, надаючи закладам ПОП значну автономію у виборі методів та інструментів для досягнення встановлених державою стандартів, що сприяє інноваціям та гнучкості.

Невід'ємним складником нідерландської системи забезпечення якості ПОП є *Національна рамка кваліфікацій* (NLQF), яка забезпечує прозорість, порівнюваність та визнання кваліфікацій як на національному, так і на міжнародному рівнях. NLQF узгоджена з Європейською рамкою кваліфікацій (EQF) і класифікує всі кваліфікації за вісьмома рівнями, описуючи для кожного з них очікувані результати навчання з точки зору знань, навичок та компетентностей (NLQF, n.d.). Для сектору ПОП це означає, що зміст кожної освітньої програми та вимоги до випускників чітко визначені у кваліфікаційних стандартах, що розробляються у тісній співпраці з ринком праці, й гарантують їх актуальність та відповідність потребам економіки.

Підхід до забезпечення якості ПОП у Нідерландах є комплексним і децентралізованим. Він ґрунтується на поєднанні державної політики, автономії закладів ПОП, активної участі соціальних партнерів та механізмів зовнішнього і внутрішнього контролю. Така модель відрізняється від більш централізованих систем, де держава відіграє домінуючу роль у визначенні стандартів і моніторингу їх дотримання. Уряд Нідерландів свідомо делегує значну частину повноважень у сфері забезпечення якості самим освітнім установам, стимулюючи їх до постійного самовдосконалення. Це створює атмосферу довіри та відповідаль-

ності, відповідно до якої заклади ПОП розглядаються не просто як виконавці державних замовлень, а як повноцінні партнери реалізації освітнього процесу (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017).

Ключовим державним органом, що здійснює зовнішній контроль якості ПОП є Інспекція з питань освіти Нідерландів. Її діяльність регулюється Законом про нагляд за освітою (Wet op het onderwijstoezicht, 2002). Інспекція функціонує як незалежний орган, що оцінює якість освіти в усіх закладах ПОП на основі чітко визначеної рамки нагляду (Inspectie van het Onderwijs, n.d.). Ця рамка включає стандарти, що стосуються якості освітнього процесу, результатів навчання, безпеки студентів та фінансування. Інспекція проводить регулярні перевірки, за результатами яких публікуються звіти, що є доступними для громадськості, забезпечуючи таким чином прозорість системи (OECD, 2014). Оцінки Інспекції мають прямий вплив на репутацію та фінансування закладів ПОП: установи з високими показниками якості отримують більше довіри та автономії, тоді як заклади з незадовільними результатами потрапляють під посилений моніторинг і зобов'язані впроваджувати плани вдосконалення (Inspectie van het Onderwijs, n.d.). Такий підхід, що поєднує ризик-орієнтований нагляд із публічною звітністю, створює потужні стимули для закладів ПОП підтримувати високі стандарти якості. Окрім Інспекції, Міністерство освіти, культури і науки відповідає за формування загальної освітньої політики, розроблення законодавчої бази та визнання кваліфікацій, забезпечуючи стабільність і стратегічний розвиток системи ПОП.

Окрім зовнішнього контролю, не менш важливу роль відіграє внутрішня система забезпечення якості ПОП. Вона передбачає постійне самооцінювання, збирання зворотного зв'язку від студентів, випускників та роботодавців, а також аналіз ефективності освітніх і навчальних програм. Внутрішні механізми забезпечення якості дають змогу закладам ПОП швидко реагувати на виклики та постійно вдосконалюватись. Такий підхід відображає концепцію навчання як циклічного процесу, що не закінчується на стадії перевірки, а постійно розвивається (European Association for Quality Assurance in Higher Education, 2015). Кожен коледж зобов'язаний мати раду екзаменаторів, яка несе відповідальність за якість та валідність процесів оцінювання й сертифікації. Ця рада діє незалежно від керівництва закладу ПОП та гарантує, що дипломи видаються лише тим студентам, які дійсно досягли визначених результатів навчання, як того вимагає Закон про освіту та професійну підготовку (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2020). Крім того, заклади ПОП активно використовують інструменти самооцінювання, проводять опитування студентів, випускників та роботодавців для отримання зворотного зв'язку. Результати цих внутрішніх аудитів та моніторингів є основою для щорічних звітів про якість, які заклади ПОП зобов'язані готувати. Цей акцент на саморегуляції та циклічному вдосконаленні (плануй-роби-перевіряй-дій) дає змогу системі ПОП бути гнучкою та адаптивною до нових викликів, зберігаючи при цьому високий рівень довіри суспільства до професійних кваліфікацій.

Особливе місце в цьому процесі займають галузеві організації та асоціації роботодавців. Вони не лише беруть участь у розробленні кваліфікаційних стандартів, але й відіграють ключову роль у сертифікації та акредитації освітніх програм. Наприклад, Організація співпраці у сфері професійної освіти, навчання та ринку праці (SBV) є центральним органом, що об'єднує заклади ПОП та бізнес. SBV відповідає за визначення потреб ринку праці, розроблення кваліфікаційних стандартів та сертифікацію компаній, які можуть надавати місця для практичного навчання. Завдяки цьому забезпечується не лише висока якість навчання, але й його безпосередня відповідність поточним та майбутнім потребам економіки (SBV, 2022). До його основних завдань належить: визнання та акредитація компаній як баз для практики та стажування; підтримка та оновлення структури професійних кваліфікацій; моніторинг ринку праці та надання рекомендацій щодо затребуваних професій (Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven, n.d.).

Окрім ключової ролі SBV у визначенні змісту кваліфікацій значний вплив на політику в секторі ПОП має Асоціація професійних коледжів, що представляє інтереси самих освітніх провайдерів. Ця організація відіграє важливу роль у колективних переговорах, обміні кращими практиками та розробленні галузевих стандартів якості. Спільна робота Асоціації професійних коледжів, SBV та уряду створює унікальну екосистему, де відповідальність за якість ПОП розподілена між усіма ключовими стейкхолдерами. Роботодавці не лише визначають, яким навичкам потрібно навчати, але й беруть активну участь у процесі навчання. Така інтеграція гарантує, що студенти здобувають не лише теоретичні знання, але й практичний досвід, що є критично важливим для їхнього успішного виходу на ринок праці.

На основі викладеного, ефективність нідерландської системи забезпечення якості ПОП полягає у тісній взаємодії та чіткому розподілі повноважень між державним, інституційним та галузевим рівнями управління. Зокрема Інспекція з питань освіти у своїй роботі враховує кваліфікаційні стандарти, розроблені SBV, оцінюючи, наскільки освітні програми професійних коледжів відповідають цим галузевим стандартам. У свою чергу, заклади ПОП використовують дані від SBV для розроблення навчальних планів, а результати інспекційних перевірок – для коригування своїх внутрішніх систем забезпечення якості ПОП. В основі взаємодії лежить філософія «вертикальної довіри»: уряд довіряє інспекції, інспекція довіряє радам директорів коледжів, а ті, у свою чергу, довіряють своїм викладачам та педагогічним коман-

дам. Ця довіра, однак, підкріплена прозорою системою підзвітності, де результати діяльності кожного рівня є відкритими для громадськості та інших зацікавлених сторін. Такий підхід відходить від суто карального контролю, перетворюючи забезпечення якості на спільний процес, орієнтований на діалог, рефлексію та постійне вдосконалення. Це створює сприятливе середовище для інновацій та адаптації ПОП до викликів майбутнього, забезпечуючи високу якість підготовки кваліфікованих фахівців для економіки Нідерландів.

Література

1. Inspectie van het Onderwijs. (n.d.). *Toezicht op het mbo*. Rijksoverheid. Retrieved from <https://surli.li/eqybuc>
2. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2020). *Wet educatie en beroepsonderwijs*. Overheid.nl. Retrieved from <https://surli.li/vwtais>
3. NLQF. (n.d.). *Het Nederlands kwalificatieraamwerk NLQF*. Retrieved from <https://surli.li/tgfts1>
4. Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB). (n.d.). *Over SBB*. Retrieved from <https://www.s-bb.nl/organisatie/>
5. CEDEFOP. (2017). *The Netherlands: VET in Europe – Country Report*. Publications Office of the European Union. <https://surli.li/uxjmle>
6. European Association for Quality Assurance in Higher Education. (2015). *The European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*. <https://surli.li/mqcwwo>
7. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2017). *Future-proofing VET: Quality and Relevance in Dutch Vocational Education and Training*. <https://surli.li/sgyvfi>
8. OECD. (2014). *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*. OECD Publishing. <https://surli.li/yqsqqa>
9. SBB. (2022). *The SBB: The link between vocational education and the labour market* <https://surli.li/ctwnmr>
10. European Centre for the Development of Vocational Training. (2019). *Vocational education and training in the Netherlands: Short description*. Publications Office of the European Union. <https://surli.cc/frfdsn>
11. Wet op het onderwijstoezicht. (2002). Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden. <https://surli.cc/actwpu>
12. Wet educatie en beroepsonderwijs. (1995). Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden. <https://surli.li/itydqm>

ОСТАПЕНКО АННА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ В ІСЛАНДІЇ: ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНИХ РЕГУЛЯТОРІВ ТА ГАЛУЗЕВИХ ЦЕНТРІВ

Міністерство освіти затверджує навчальні програми для всієї системи загальної середньої освіти та професійно-технічної освіти, які стають частиною навчальних планів для загальноосвітніх середніх шкіл після публікації в офіційному збірнику законодавства Ісландії. Навчальні програми для всіх професій у сфері професійної освіти розробляються у співпраці з представниками асоціацій кожної професії через дванадцять галузевих рад. Ці ради здійснюють поетапну ревізію кваліфікаційних характеристик, що охоплюють описи професій, необхідні знання, навички та компетентності. Усі загальноосвітні середні школи підлягають зовнішній оцінці якості, яка проводиться сторонніми організаціями раз на 5 років. Критерії якості визначаються Міністерством освіти. Школи повинні звітувати про свою роботу відповідно до критеріїв якості міністерства (внутрішня оцінка), а Управління освіти наймає незалежних консультантів для проведення оцінки якості на основі тих самих критеріїв. Школи можуть перевірити та прокоментувати проєкт звіту незалежних консультантів. Після цього, консультанти можуть внести зміни, і лише тоді звіт буде опубліковано на сайті Управління освіти. Відповідальність за виконання рекомендацій, викладених у звітах, несуть Міністерство освіти і самі школи.

Надавачі освітніх послуг мають отримати офіційну акредитацію від Управління освіти від імені Міністерства освіти, щоб отримати ліцензію на викладання курсів для дорослих, які надають кредити, що можуть бути використані для подальшого навчання в загальноосвітніх середніх школах. Акредитація ґрунтується на оцінці таких аспектів: навчально-матеріальна база; організація та нагляд за навчанням; навчальні плани або описи курсів; компетентність викладачів для дорослих, включаючи їхні знання та досвід; фінансові питання та страхування; наявність системи контролю якості, орієнтованої на освіту для дорослих. Акредитація не передбачає зобов'язань щодо державного фінансування для відповідного освітнього закладу або відповідальності за його фінансові зобов'язання.

Міністерство освіти делегувало загальне адміністрування освітніх контрактів єдиному освітньому порталу, що функціонує під егідою освітнього центру IDAN. Цей портал надає послуги з безперервної